

Peatuvad veelinnud Põõsaspeal 2014. aasta sügisel

Margus Ellermaa

Eesti Ornitoloogiaühing, Veski 4, 51005, Tartu

Põõsaspea (59°13'N, 23°30'E) kaudu rändab märkimisväärselt palju Ida-Euroopa ja Lääne-Siberi taiga- ja tundravööndites pesitsevaid kahlejaid (*Haematopodidae*, *Charadriidae*, *Recurvirostridae*, *Scolopacidae*), kajaklasi (*Laridae*), hanelisi (*Anseriformes*) ja seda nii sügiseti kui ka kevaditi (Ellermaa, Pettay & Könönen 2010b). Eesti Ornitoloogiaühing organiseeris siin 2014. aasta sügisel rändlindude seire sarnasel 2009. aastaga (Ellermaa, Pettay & Könönen 2010b; Ellermaa, Pettay & Könönen 2010a). Rändele lisaks loendati regulaarselt peatuvaid linde. Loenduse täpsem metoodika on esitatud Ellermaa & Lindén (2015).

Rändeloendused toimusid peaaegu igapäevaselt ajavahemikus 1. juuli kuni 6. november. Lausalisi loendusi ei toimunud väga tuuliste või uduste ilmadega. Loenduste efektiivne raadius oli hinnanguliselt kuni 2 km, sellest kaugemal olevad linnud kadusid tavaliselt ka tuulevaikuses lainete taha ära. Samuti avaldas maakera kumerus mõju lindude avastamisele kaugemal kui 3

km, sest vaatluspunkt oli ainult kolme meetri kõrgusel üle merepinna. Loendati kõiki hanelisi, kaurilisi (*Gaviiformes*), pütilisi (*Podicipediformes*), kormorani (*Phalacrocorax carbo*), alklassi (*Alcidae*), kurvitsalisi (*Charadriiformes*). Üle kahe kilomeetri kaugusel peatuvatest lindudest saadi ülevaade peamiselt haha (*Somateria mollissima*) kohta (tuulevaikuses loendatavad kuni 5 km kauguseni) ja teinekord ka vaeraste (*Melanitta*) kohta. Osmussaare madalikult (kaugus 6–7 km), Sandgrundi madalikult (kaugus 5 km) ja Neugrundi madalikult (kaugus 10–12 km) lendu läinud suuremad parved saadi fikseeritud üksikutel hea nähtavusega päevadel ja tabelis 1 esitatud suured auli (*Clangula hyemalis*) arvud ongi pärit nendest juhtumitest.

Tabelis 1 on liigiti ära toodud peatujatena arvestatud lindude iga kuu suurim loendatud isendite arv. Peatuvate lindude hulgas domineerisid kajakad ja sukelduvad partlased (*Anatidae*) – nii kalasööjad kui põhjelaustikust toituvad liigid. Suurimad kogumid merepartidel paiknesid:

- Sundsteini madalal ehk suhteliselt kitsas vööndis Põõsaspea ja Osmussaare

* E-post: margus.ellerm@ gmail.com

vahelise väina keskosas. See oli eriti hahkade sulgimisala suve teisel poolel ja mustvaera (*Melanitta nigra*) ööbimisala rändetippude ajal; lisaks kohati siin mõnevõrra peatuvaid tõmmuvaeraid (*Melanitta fusca*).

- Osmussaare madalikul saare lõunatipu ümbruses. See on ilmselt tähtis koht mitmetele merepartidele, kuid distantsi tõttu täheldati suures koguses vaid aule.
- Neugrundi madalikul. Ala jääb Põõsaspeast juba suteliselt kaugemale (10 – 12 km N), kuid hilissügisel vaadeldi sealt paaril juhul lendu tõusmas suuri auli parvesid, mis tõenäoliselt olid traallaevade poolt lendu hirmutatud.

- Sandgrundil (5 km E). See ala jääb regulaarsele laevade liikumise teele ja põgenevate pardisalkade põhjal paistab piirkonnal olevat tähtsust vähemalt mustvaera ja tõmmuvaera, rohukoskla (*Mergus serrator*) ning sõtka (*Bucephala clangula*) jaoks.

Põõsaspea neeme rannikule koondus peatuma suhteliselt palju sõtkaid, rohukosklaid ning augustis tugevate tuulete perioodil ka naerukajakaid (*Larus ridibundus*; kuni 2300 isendit) ja liivatülle (*Charadrius hiaticula*; kuni 135 isendit). Hooaja üks märkimisväärsemaid vaatlusi oli 12-ndal oktoobril täheldatud

Tabel 1. Peatuvate veelindude maksimaalsed päevasummad kuude kaupa.

Table 1. Maximum counts of staging waterbirds in each monitoring month.

Liik <i>Species</i>		Juuli <i>July</i>	August <i>August</i>	September <i>September</i>	Oktoober <i>October</i>	November <i>November</i>
Kühmnokk-luik	<i>Cygnus olor</i>	45	5	40	14	21
Laululuik	<i>Cygnus cygnus</i>	-	-	2	20	1
Suur-laukhani	<i>Anser albifrons</i>	-	-	-	48	-
Valgepõsk-lagle	<i>Branta leucopsis</i>	-	-	208	247	-
Mustlagle	<i>Branta bernicla</i>	1	-	60	135	1
Ristpart	<i>Tadorna tadorna</i>	8	9	1	-	-
Viupart	<i>Anas penelope</i>	2	4	760	40	3
Rääkspart	<i>Anas strepera</i>	1	-	-	3	-
Piilpart	<i>Anas crecca</i>	8	6	10	5	2
Sinikael-part	<i>Anas platyrhynchos</i>	45	59	85	120	27
Soopart	<i>Anas acuta</i>	-	-	179	1	-
Luitsnokk-part	<i>Anas clypeata</i>	-	11	40	2	-
Punapea-vart	<i>Aythya ferina</i>	-	1	-	-	-
Tuttvart	<i>Aythya fuligula</i>	-	16	18	8	-
Merivart	<i>Aythya marila</i>	-	6	75	35	19
Hahk	<i>Somateria mollissima</i>	244	270	1600	600	3

Liik <i>Species</i>		Juuli <i>July</i>	August <i>August</i>	September <i>September</i>	Oktoober <i>October</i>	November <i>November</i>
Kuninghahk	<i>Somateria spectabilis</i>	-	-	-	1	-
Aul	<i>Clangula hyemalis</i>	9	13	38	7000	15000
Mustvaeras	<i>Melanitta nigra</i>	1861	3500	2400	140	85
Tõmmuvaeras	<i>Melanitta fusca</i>	25	30	16	230	106
Sõtkas	<i>Bucephala clangula</i>	14	17	550	670	389
Väikekoskel	<i>Mergellus albellus</i>	-	-	-	1	2
Rohukoskel	<i>Mergus serrator</i>	19	3	230	52	67
Jääkoskel	<i>Mergus merganser</i>	9	9	2	1	-
Punakurk-kaur	<i>Gavia stellata</i>	1	5	18	8	6
Järvekaur	<i>Gavia arctica</i>	8	3	12	1	-
Tuttpütt	<i>Podiceps cristatus</i>	22	4	99	53	4
Hallpõsk-pütt	<i>Podiceps griseigena</i>	17	6	7	118	10
Sarvikpütt	<i>Podiceps auritus</i>	4	-	-	1	-
Kormoran	<i>Phalacrocorax carbo</i>	60	400	142	11	7
Hallhaigur	<i>Ardea cinerea</i>	10	6	4	-	-
Sookurg	<i>Grus grus</i>	2	-	300	-	-
Merisk	<i>Haematopus ostralegus</i>	4	3	-	-	-
Väiketüll	<i>Charadrius dubius</i>	4	5	-	-	-
Liivatüll	<i>Charadrius hiaticula</i>	4	135	3	-	-
Plüü	<i>Pluvialis squatarola</i>	-	7	2	4	-
Kiivitaja	<i>Vanellus vanellus</i>	4	2	-	-	-
Suurrüdi	<i>Calidris canutus</i>	1	1	3	-	-
Leeterüdi	<i>Calidris alba</i>	-	1	-	-	-
Väikerüdi	<i>Calidris minuta</i>	-	1	4	-	-
Värbrüdi	<i>Calidris temminckii</i>	4	-	1	-	-
Kövernokk-rüdi	<i>Calidris ferruginea</i>	3	2	-	-	-
Merirüdi	<i>Calidris maritima</i>	-	-	-	3	-
Tundrarüdi	<i>Calidris alpina</i>	100	45	2	3	-
Tutkas	<i>Philomachus pugnax</i>	-	7	2	-	-
Tikutaja	<i>Gallinago gallinago</i>	-	3	-	-	-
Vöötsaba-vigle	<i>Limosa lapponica</i>	-	1	-	-	-
Väikekoovitaja	<i>Numenius phaeopus</i>	4	4	-	-	-
Suurkoovitaja	<i>Numenius arquata</i>	1	1	-	-	-
Vihitaja	<i>Actitis hypoleucos</i>	58	9	1	-	-

Liik <i>Species</i>		Juuli <i>July</i>	August <i>August</i>	September <i>September</i>	Oktoober <i>October</i>	November <i>November</i>
Metstilder	<i>Tringa ochropus</i>	2	3	-	-	-
Tumetilder	<i>Tringa erythropus</i>	1	7	-	-	-
Heletilder	<i>Tringa nebularia</i>	7	7	-	-	-
Mudatilder	<i>Tringa glareola</i>	16	9	-	-	-
Punajalg-tilder	<i>Tringa totanus</i>	4	1	-	-	-
Kivirullija	<i>Arenaria interpres</i>	1	1	-	-	-
Laisaba-änn	<i>Stercorarius pomarinus</i>	-	-	1	1	-
Söödikänn	<i>Stercorarius parasiticus</i>	2	3	1	-	-
Naerukajakas	<i>Larus ridibundus</i>	131	2300	800	100	2
Kalakajakas	<i>Larus canus</i>	384	400	120	453	50
Tömmukajakas	<i>Larus fuscus</i>	1	2	2	4	1
Höbekajakas	<i>Larus argentatus</i>	10	58	15	4500	780
Koldjalg-höbekajakas	<i>Larus cachinnans</i>	-	1	1	5	-
Merikajakas	<i>Larus marinus</i>	9	9	5	30	1
Kajakad	<i>Larus spp.</i>	150	5000	2000	3000	-
Väikekajakas	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	9	-	1	242	35
Räusktiir	<i>Hydroprogne caspia</i>	1	-	-	-	-
Tutt-tiir	<i>Sterna sandvicensis</i>	15	40	2	1	-
Jõgitiir	<i>Sterna hirundo</i>	20	95	12	-	-
Randtiir	<i>Sterna paradisaea</i>	6	1	-	-	-
Väiketiir	<i>Sternula albifrons</i>	1	-	-	-	-
Mustviires	<i>Chlidonias niger</i>	-	-	1	-	-
Lõunatirk	<i>Uria aalge</i>	-	1	-	1	-
Alk	<i>Alca torda</i>	3	1	1	3	-
Krüüsel	<i>Cephus grylle</i>	2	1	1	4	1

118 peatuvat hallpõsk-pütti (*Podiceps griseogenus*), keda märgati tol päeval umbes kolme kilomeetri raadiuses vaatluspunkti ümber ja nad peatusid peamiselt läänes, kirdes ja idas.

Peatuvate aulide arvukus oli võrreldav vastava väärtusega 2004. aasta sügisel (Ellermaa & Pettay 2006), kuid selgelt suurem kui 2009. aastal (Ellermaa, Pettay

& Könönen 2010a). Ka mustvaeraid peatus oma rände tippude ajal märgatavalt rohkem kui 2009. aastal. Nagu ka varasematel aastatel oli mustvaeraste puhul tegu tihti vaid mõnetunnilise päevapuhkuse või ööbimisega, vahest peatus suuremaid parvesid ka ööpäeva jagu. Kui mõni mustvaera parv katkestas rände ja laskus vette, siis tihti laskusid järgmised parved täpselt samasse

kohta ja kogumid paisusid ajutiselt suhteliselt suureks. Mustvaera noorlinnud kaldusid peatuma alal pikemalt, kuid väikesearvuliselt just oktoobris.

Kahlajaid peatus alal suhteliselt väikese-arvuliselt ja enamike liikide puhul selgelt vähem kui 2009. aastal. Kajakate kogumid käisid ööbimas ja puhkamas peamiselt Osmussaare ümbruses ja hajusid toituma laiale alale. Osmussaare kajakakogumeid ei suudetud distantsi tõttu üksipulgi liigini määrata, aga peamiselt on tegu olnud kala- (*Larus canus*) ja hõbekajakatega (*Larus argentatus*), suvel on nähtud mõnevõrra ka naerukajakaid.

Tänuavaldused

Antud töö valmimist rahastas Keskkonnamajandusliku arengu Keskus. Suured tänud loendustes osalejatele ja muudele abilistele, nende nimed avaldatakse rännet puudutavas artiklis (Ellermaa & Lindén 2015).

Kasutatud kirjandus

- Ellermaa, M. & Lindén, A. (2015) Sügisränne põõsaspeal 2014. aastal. *Hirundo*, **28**, 20-49.
- Ellermaa, M. & Pettay, T. (2006) Põõsaspean niemen arktinen muutto syksyllä 2004. *Linnut-vuosikirja*, **2005**, 99-112.
- Ellermaa, M., Pettay, T. & Könönen, J. (2010a) Peatuvad veelinnud Põõsaspeal 2009. aasta sügisel. *Hirundo*, **23**, 67-70.
- Ellermaa, M., Pettay, T. & Könönen, J. (2010b) Sügisränne Põõsaspeal 2009. aastal. *Hirundo*, **23**, 21-46.

